

ginta pro *mincha* vertunt *מנח*, id est *munera*, ut vertit Græcus Schollastes, puta thus, ut explicat Theodoretus, *מינחא*, id est, et *suaves odores*. Non ergo victimas carneas, sed thus et suffitus jussit rex adoleri Danieli, uti eadem Sanctis, imo regibus adolerent. Verum hæc nunquam a principibus usurpata videntur, nisi cum insanientes adversus numen divinos honores affectaverunt, uti recte observavit noster Pineda, lib. *De Rebus Salomon*, cap. xiii, § 9.

Quarto, verius videtur regem proprie adorasse Danielem, et jussisse veras victimas sacrificari illi, tanquam Prophete divino, habenti in se numen et spiritum Dei. Sic enim Gentiles suos reges, et homines sapientia aut virtute excellentes, quasi deorum filios adorabant, et sacrificiis colebant.

Audi Lyeonius, *Actor*, xiv, 10, de Paulo et Barnaba loquens: « Dii similes facti hominibus descenderunt ad nos, etc., sacerdos quoque Jovis taurus et coronas afferens, cum populis volebat sacrificare. » Quin et Plato præter unum Deum summum posuit alios minores deos pariter adorandos: et sic adorari voluit ipse Nabuchodonosor in statua quam erexit, cap. iii, 5. Sic ergo proprie rex adoravit Danielem, quasi hominem, imo deum aliquem, de celo lapsum: præsertim, quia ipsimet ejus sapientes ei dixerant, vers. 11, non esse hominem qui somnium hoc regi enarrare posset, « exceptis diis quorum non est cum hominibus conversatio. » Daniel autem illud regi enarravit; ergo ex eorum sententia, quasi unus e diis haberi et coli debebat. Hunc sensum exigere videtur primo, vox *hostia*, quæ victimas proprie dictas significat; secundo, vox *sacrificarent*, et Chaldaeus *לשכבה* *lenassecha*, id est *liberent*; tertio, vox *אדורתי*, nam Chaldaice est *segit*, ut dixi; quarto, vox Chaldaica *נחשון* *nichochin*, quæ non significat quoslibet odores et suffitus, sed sacros et religiosos, puta incensum et thymiamam. Ad verbum enim *nichochin* significat placamina, scilicet sacrificia et thurificationem quibus placatur Deus: radix enim Hebraica et Chaldaica *נחש* *noach*, in Cal significat quiescere, et in Hiphil, sedare, placare, propitiare.

Denique licet Hebraice *mincha*, subinde quodlibet donam aut munus significet, tamen quando jungitur cum incenso et sacrificio, ut hic fit, non *quæ* victimam significat. Nec aliud voluerunt Seg-

tuaginta; ipsi enim retinuerunt Hebreæ vocem *mincha*, sed molliendo pro *mincha* posuerunt *manna*. Sic enim gutturalem *chet* solent emollire, eamque in *e*, vel in *a* convertere, ut pro *pesach* vertunt *phase*, pro *Corach Core*, pro *Tharach Thare*, etc.; *manna* ergo est idem quod *mincha*, scilicet hostia et victima. Id ita esse patet ex *Baruch* i, 40, ubi dicitur: « Emitte holocaustata, et thus, et facite manna, et afferre pro peccato ad aram Domini Dei nostri. » Ubi certum est *manna* esse idem quod *mincha*, et significare hostiam proprie dictam, puta sacrificium.

Dices: Ergo idololatriam admisit hic rex, eique consensit Daniel: tacuit enim, et permisit eam sibi impendi. Objeit hoc olim Danieli Porphyrius, cui respondet hic S. Hieronymus. Porphyrius sequitur Calvinus, dum ait Danielem aulicis moribus fuisse corruptum. Ita Aristarchus ille philolædorus. Sed apage blasphemiam, qui ex Propheta sanctissimo et sapientissimo facis Luciferum, Dei æmulum, et divini honoris cupidum.

Dico ergo Danielem nullo modo consensisse, sed omni modo instilisse et impeditivisse executionem mandati regis, ut resisteret Paulus et Barnabas *Actor*, xiv. Etsi Scriptura idipsum, uti et alia multa, hic taceat: satis tamen illud inquit eo ipso, quo mandatum hoc executioni datum esse, et Chaldaeos reipsa sacrificasse Danieli, non commemorat; præsertim cum mox subdat Danielem a rege alio honore fuisse affectum, scilicet toti Babyloniæ fuisse præpositum. Ita Lyranus, Dionysius Carthusianus, Maldonatus et alii.

49. SUPER OPERA — super negotia, *q. d.* Præficit eos administrationi et regimini Babyloniæ. DANIEL ERAT IN FORIBUS REGIS. — Græce est, *Daniel erat in atrio regis*, id est Daniel erat in aula princeps regi proximus et intimus; ita ut nemo sine ejus auctoritate ad regem ingrederetur. Ita S. Hieronymus.

Aliiter Vatablus: Daniel, inquit, in porta regis sedit, ut redderet jus, id est fuit iudex. Judices enim olim sedebant in portis urbium quasi in loco publico et omnibus obvio. Sed prior sensus est verior. In Daniele ergo verum est illud Aristidis tom. III, *orat. 1 Platonia*: « Maxima quæque in paucissimos cadunt. » Et: « Maximum reipublice commodum in proventu virorum bonorum consistit. »

CAPUT TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Nabuchodonosor erigit statuum, in eaque adorari vult: recusant id, vers. 8, tres pueri, Sidrach, Misach et Abdenago: unde, vers. 19, jubet rex eos mitti in fornacem ardentem: ibi, vers. 24, orant Deum. Deus, vers. 49, mittit anghem qui eos servat illosos: hinc, vers. 51, cantant Deo canticum, unde, vers. 61, rex celebrat hoc miraculum Dei, ejusque potentiam et in suos providentiam.

1. Nabuchodonosor rex fecit statuam auream, altitudine cubitorum sexaginta, latitudine cubitorum sex, et statuit eam in campo Dura provincie Babyloniæ. 2. Itaque Nabuchodonosor rex misit ad congregandos satrapas, magistratus, et judices, duces, et tyrannos, et prefectos, omnesque principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam exererat Nabuchodonosor rex. 3. Tunc congregati sunt satrapæ, magistratus, et judices, duces, et tyranni, et optimates, qui erant in potestatibus constituti, et universi principes regionum, ut convenirent ad dedicationem statuæ, quam exererat Nabuchodonosor rex: stabant autem in conspectu statuæ, quam posuerat Nabuchodonosor rex. 4. et præco clamabat valenter: Vobis dicitur populus, tribus, et linguis. 5. In hora, qua audieritis sonitum tubæ, et fistulæ, et citharæ, sambucæ, et psalterii, et symphonie, et universi generis musicorum, cadentes adorate statuam auream, quam constituit Nabuchodonosor rex. 6. Si quis autem non prostratus adoraverit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. 7. Post hæc igitur statim ut audierint omnes populi sonitum tubæ, fistulæ, et citharæ, sambucæ, et psalterii, et symphonie, et omnis generis musicorum: cadentes omnes populi, tribus, et lingue adoraverunt statuam auream, quam constituerat Nabuchodonosor rex. 8. Statimque in ipso tempore accedentes viri Chaldaei accusaverunt Judæos: 9. dixeruntque Nabuchodonosor regi: Rex, in æternum vive: 10. tu, rex, posuisti decretum, ut omnis homo, qui audierit sonitum tubæ, fistulæ, et citharæ, sambucæ, et psalterii, et symphonie, et universi generis musicorum, prosternat se, et adoret statuam auream: 11. si quis autem non procidens adoraverit, mittatur in fornacem ignis ardentis. 12. Sunt ergo viri Judæi, quos constituisti super opera regionis Babyloniæ, Sidrach, Misach et Abdenago: viri isti contemperunt, rex, decretum tuum: deos tuos non colunt, et statuam auream, quam erexisti, non adorant. 13. Tunc Nabuchodonosor in furore et in ira præcepit ut adducerentur Sidrach, Misach et Abdenago: qui confestim adducti sunt in conspectu regis. 14. Pronuntiansque Nabuchodonosor rex, ait eis: Verene, Sidrach, Misach et Abdenago, deos meos non colitis, et statuam auream, quam constitui, non adoratis? 15. Nunc ergo si estis parati, quacumque hora audieritis sonitum tubæ, fistulæ, citharæ, sambucæ, et psalterii, et symphonie, omnisque generis musicorum, prosternite vos, et adorate statuam quam feci: quod si non adoraveritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis: et quis est Deus, qui eripiet vos de manu mea? 16. Respondentes Sidrach, Misach et Abdenago, dixerunt regi Nabuchodonosor: Non oportet nos de hac re respondere tibi. 17. Ecce enim Deus noster, quem colimus, potest eripere nos de camino ignis ardentis, et de manibus tuis, o rex! liberare. 18. Quod si noluerit, notum sit tibi, rex, quia deos tuos non colimus, et statuam auream, quam erexisti, non adoramus. 19. Tunc Nabuchodonosor repletus est furore: et aspectus faciei illius immutatus est super Sidrach, Misach et Abdenago, et præcepit ut succederetur fornax septuplum quam succendi consueverat. 20. Et viri fortissimis de exercitu suo jussit, ut ligatis pedibus Sidrach, Misach et Abdenago, mitterent eos in fornacem ignis ardentis. 21. Et confestim viri illi vincti cum bracciis suis, et tibiis, et

et calcementis, et vestibus, missi sunt in medium fornacis ignis ardentis; 22. nam jussio regis urgebat: fornax autem succensa erat nimis. Porro viros illos, qui miserant Sidrach, Misach et Abdenago, interfecit flamma ignis. 23. Viri autem hi tres, id est Sidrach, Misach et Abdenago, ceciderunt in medio camino ignis ardentis, colligati. 24. Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum, et benedictes Domino. 25. Stans autem Azarias oravit sic, aperiensque os suum in medio ignis, ait: 26. Benedictus es, Domine Deus patrum nostrorum, et laudabile et gloriosum nomen tuum in sæcula: 27. quia justus es in omnibus, quæ fecisti nobis, et universa opera tua vera, et viæ tuæ recta, et omnia judicia tua vera. 28. Judicia enim vera fecisti, juxta omnia quæ induxisti super nos, et super civitatem sanctam patrum nostrorum Jerusalem: quia in veritate, et in judicio, induxisti omnia hæc propter peccata nostra. 29. Peccavimus enim, et inique egimus recedentes a te: et deliquimus in omnibus: 30. et præcepta tua non audivimus, nec observavimus, nec fecimus sicut præceperas nobis ut bene nobis esset. 31. Omnia ergo, quæ induxisti super nos, et universa, quæ fecisti nobis, in vero judicio fecisti: 32. et tradidisti nos in manibus inimicorum nostrorum iniquorum, et in pessimorum, prævaricatorumque, et regi injusto, et pessimo ultra omnem terram. 33. Et nunc non possumus aperire os: confusio et opprobrium facti sumus servis tuis, et his qui colunt te. 34. Ne, quæsumus, tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, et ne dissipet testamentum tuum: 35. neque auferas misericordiam tuam a nobis, propter Abraham dilectulum tuum, et Isaac servum tuum, et Israel sanctum tuum: 36. quibus locutus es pollicens quod multiplicares semen eorum sicut stellas cæli, et sicut arenam, quæ est in littore maris: 37. quia, Domine, imminuti sumus plus quam omnes gentes, sumusque humiles in universa terra hodie propter peccata nostra. 38. Et non est in tempore hoc princeps, et dux, et propheta, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque incensum, neque locus primitiarum coram te, 39. ut possimus invenire misericordiam tuam; sed in animo contrito, et spiritu humilitatis suscipiamur. 40. Sicut in holocausto arietum et taurorum, et sicut in millibus agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi: quoniam non est confusio confidentibus in te. 41. Et nunc sequimur te in toto corde, et timemus te, et querimus faciem tuam. 42. Ne confundas nos: sed fac nobiscum juxta mansuetudinem tuam, et secundum multitudinem misericordiæ tuæ. 43. Et erue nos in mirabilibus tuis, et da gloriam nomini tuo, Domine: 44. et confundantur omnes, qui ostendunt servis tuis mala, confundantur in omni potentia tua, et robor eorum conteratur: 45. et sciant quia tu es Dominus Deus solus, et gloriosus super orbem terrarum. 46. Et non cessabant qui miserant eos ministri regis succedere fornacem, naphtha, et stuppa, et pice, et malleolis: 47. et effundebatur flamma super fornacem cubitis quadraginta novem: 48. et erupit, et incendit quos reperit juxta fornacem de Chaldeis. 49. Angelus autem Domini descendit cum Azaria, et sociis ejus in fornacem: et excussit flammam ignis de fornace, 50. et fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem, et non tetigit eos omnino ignis, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit. 51. Tunc hi tres quasi ex uno ore laudabant, et glorificabant, et benedicebant Deum in fornace, dicentes: 52. Benedictus es, Domine Deus patrum nostrorum: et laudabilis, et gloriosus, et superexaltatus in sæcula: et benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum: et laudabile, et superexaltatum in omnibus sæculis. 53. Benedictus es in templo sancto gloriæ tuæ: et superlaudabilis, et supergloriosus in sæcula. 54. Benedictus es in throno regni tui: et superlaudabilis, et superexaltatus in sæcula. 55. Benedictus es qui intueris abyssos, et sedes super Cherubim: et laudabilis, et superexaltatus in sæcula. 56. Benedictus es in firmamento cæli: et laudabilis, et gloriosus in sæcula. 57. Benedicite, omnia opera Domini, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 58. Benedicite, Angeli Domini, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 59. Benedicite, cæli, Domino: laudate et superexaltate eum in

sæcula. 60. Benedicite, aquæ omnes, quæ super cælos sunt, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 61. Benedicite, omnes virtutes Domini, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 62. Benedicite, sol et luna, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 63. Benedicite, stellæ cæli, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 64. Benedicite, omnis imber et ros, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 65. Benedicite, omnes spiritus Dei, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 66. Benedicite, ignis et æstus, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 67. Benedicite, frigus et æstus, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 68. Benedicite, rores et pruina, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 69. Benedicite, gelu et frigus, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 70. Benedicite, glacies et nives, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 71. Benedicite, noctes et dies, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 72. Benedicite, lux et tenebræ, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 73. Benedicite, fulgura et nubes, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 74. Benedicite terra Dominum: laudet et superexaltet eum in sæcula. 75. Benedicite, montes et colles, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 76. Benedicite, universa germinantia in terra, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 77. Benedicite, fontes, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 78. Benedicite, maria et flumina, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 79. Benedicite, cete, et omnia quæ moventur in aquis, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 80. Benedicite, omnes volucres cæli, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 81. Benedicite, omnes bestie et pecora, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 82. Benedicite, filii hominum, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 83. Benedicite Israel Dominum: laudet et superexaltet eum in sæcula. 84. Benedicite, sacerdotes Domini, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 85. Benedicite, servi Domini, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 86. Benedicite, spiritus et animæ justorum, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 87. Benedicite, sancti et humiles corde, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. 88. Benedicite, Anania, Azaria, Misach, Domino: laudate et superexaltate eum in sæcula. Quia eruit nos de inferno, et salvos fecit de manu mortis, et liberavit nos de medio ardentis flammæ, et de medio ignis eruit nos. 89. Confitemini Domino, quoniam bonus: quoniam in sæculum misericordia ejus. 90. Benedicite, omnes religiosi, Domino Deo deorum: laudate et confitemini ei: quia in omnia sæcula misericordia ejus. 91. Tunc Nabuchodonosor rex obstupuit, et surrexit prope, et ait optimatibus suis: Nonne tres viros misimus in medium ignis compeditos? Qui respondentes regi, dixerunt: Vere, rex. 92. Respondit, et ait: Ecce ego video quatuor viros solutos, et ambulantes in medio ignis, et nihil corruptionis in eis est, et species quarti similis filio Dei. 93. Tunc accessit Nabuchodonosor ad ostium fornacis ignis ardentis, et ait: Sidrach, Misach et Abdenago, servi Dei excelsi, egredimini, et venite. Statimque egressi sunt Sidrach, Misach et Abdenago de medio ignis. 94. Et congregati satrapæ, et iudices, et potentes regis contemplantur viros illos, quoniam nihil potestatis habuisset ignis in corporibus eorum, et capillus capitis eorum non esset adustus, et saraballa eorum non fuissent immutata, et odor ignis non transisset per eos. 95. Et erumpens Nabuchodonosor, ait: Benedictus Deus eorum, Sidrach videlicet, Misach et Abdenago, qui misit angelum suum, et eruit servos suos, qui crederunt in eum: et verbum regis immutaverunt, et tradiderunt corpora sua ne servirent, et ne adorarent omnem deum, excepto Deo suo. 96. A me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, et lingua, quæcumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach et Abdenago, dispareat, et domus ejus vastetur: neque enim est alius Deus qui possit ita salvare. 97. Tunc rex promovit Sidrach, Misach et Abdenago in provincia Babylonis. 98. Nabuchodonosor rex, omnibus populis, gentibus, et

mox ab igne combusti fuissent; sed a puerorum oculis se abscondit, ut illi, videntes eum in igne periculum, orarent Deum. Orarunt ergo, mox angelus se eis ostendit, visusque est ad eos descendere, ac ventum inducere, ut hic dicitur. Viso ab angelo, in persecutione et tribulatione unicum remedium esse orationem, et refugium ad Deum: qui eo usi sunt, steterunt et vicerunt; qui non sunt usi, defecerunt et ceciderunt. Audi S. Cyprianus (vel quisquis est auctor), tract. *De Duplici martyrio*: « Novi ego ac flevi quosdam magna animi fortitudine præditos, qui iam coronæ proximi defecerunt, et quem diu professi fuerant, abnegarunt. Quid fuit in causa? Dimoverant oculos suos ab eo, qui solus robur dat infirmis; intermisertant orationem, ac coeperunt ad humana præsidia respicere. Contemplabantur suæ naturæ viridulas, considerabant ungulas, aculeos, candentes laminas, ferrum et ignem, reliquumque carnicinæ apparatus, etiam aspectu horrendum, et cruciatum atrocitatem cum suis viribus conferabant; et ideo victoriam amiserunt e manibus. Ubi quis ita cogitat: hoc possum, illud perpeti non possum; nunquam feliciter peraget martyrium. Sed qui se totum tradit divinæ voluntati, non alio spectans quam ad illius opem, is demum firmus est et invictus. Hoc autem fieri non potest, nisi adsit vera ac vivida fides, nihil hæsitans, nihil disquirens, nec cogitans quanta sit tyranni sævitas, quanta hominis imbecillitas, sed quanta sit Domini virtus, qui certat ac vincit in membris suis. » Et paulo post: « Nec quisquam sibi displicet, si corpore pariter et animo sentiat gravem ac diuinam molestiam: tantum fidat ei cui certat, is non patietur quemquam tentari supra id quod potest, sed faciet etiam cum tentatione proventum. » Hinc passim martyres in tormentis assidue orasse legimus. Exstat oratio ardens S. Cypriani ante martyrium, in fine operum eius.

Nota primo: Chaldaei hos tres pueros miserunt in ignem vestitos et colligatos, ut patet vers. 23; sed funes et ligamina hæc mox solvit vel ignis fornicis, ut voluit S. Hieronymus et Chrysostomus, vel angelus cum eis in fornacem descendens: unde cum eo ibidem ambulare sunt visi, vers. 22.

Nota secundo: Ii pueri ab igne servati sunt primo, quia angelus excussit ignem, cumque ab eis abegit et removit ad latera fornacis, et extra fornacem: unde ibi Chaldaeos tortores et incensores succendit; tres vero pueros non tetigit. Secundo, quia auram « quasi ventum roris, » id est, rosidum, « flantem; » vel, ut Vatablus vertit, quasi rosidum fatum susurrantem, loco et vice ignis supernaturaliter induxit, tum ad refrigerium eorum, tum ad respirationem: nec enim aliter vim ignis suspendere poterat angelus. Unde S. Ambrosius, lib. VI in *Lucam*, cap. II: « Cantaverunt, ait, Hebraei, cum vestigia eorum

facta flammæ rorantis humescerent, et intus extraque ardentibus omnibus, solos tamen innoxios ignis lambere, nec adureret. » Et S. Zeno Veronensis Episcopus, serm. 8 *De tribus pueris*: « Mors, ait, refugiens mutat officium, incensores cremantur: incensis hymnum canentibus flamma blanditur: refugium ad Deum: qui eis usi sunt, steterunt et vicerunt; qui non sunt usi, defecerunt et ceciderunt. Audi S. Cyprianus, Melioratur vita supplicio. Rex invidet pueris, si non eos præcepisset ardere. » Et S. Augustinus, serm. 210 *De Tempore*: « In fornacem, ait, missi sunt Sancti, fugiant flammæ, cedunt ignes, incendia expavescent. Ostendunt iustorum meritum, tum tyranni contempnunt imperium. Licet Sanctis cum igne joculari, quibus cum hominibus non licuit commorari. Accipe, hostis, a supplicis exemplum, qui humanitatis perdidisti consilium. Fugiant ignes justos, quos iniuste damnasti. Damnant hostes, et absolvunt ignes. Chaldaei adjucunt, et pœnæ defendunt. flomines sæviunt, et supplicia venerant, ac persequentes puniunt. » Tertio, Deus hujus venti actionem, Tertio, scilicet refrigerationem, continuavit, valide et continuo cum ea concurrendo, ac consequenter ignis vicini, si quis erat, actionem in eam partem, ubi tres pueri erant, vel hebetavit et minuit, vel omnino suspendit, concursum suum ei subtrahendo, sine quo nec ignis ardere, nec sol lucere, nec ulla creatura quidquam agere aut facere potest, et hoc innuitur vers. 94.

Simili modo Deus S. Theodan, Agnetem, aliasque plurimas virgines et martyres in igne et tormentis recreavit et refrigeravit. Simile refrigerium præstitit Deus Theodoro adolescenti Antiocheno, qui propter psalmorum cantum a Juliano Apostate præfecto crudeliter exorciatus, cum « Rufino Ecclesiasticæ historie scriptore rogaretur, an non in illis cruciatibus maximum sensisset dolorem, respondit: « Non multum acerbissimæ et tormenti mihi accidit: astitit enim mihi adolescens, et sudorem qui ex ea conflictatione oriebatur, absternit, animum confirmavit, fecitque ut tempus quo cruciabar, voluptat' potius esset, quam angari. » Unde dolebat se cruciatibus eripi, optabatque iis reddi, ut rediret illa consolatio. Ita Socrates lib. III *Histor.* cap. XVI.

Ita et S. Victor martyr sub Maximiano, cum Medoliani bullentii plumbo toto corpore perfunderetur, orabat dicens: « Domine Jese Christe, propter ejus nomen hæc patior, adjuva me et libera me sicut liberasti tres pueros immaculatos de camino ignis, et confudisti tyrannum: ita et me quoque nunc libera, ut erubescat Maximianus cum satellitibus suis. » Mox affuit angelus Domini, plumbumque ita refrigeravit, ut esset instar aquæ et fonte manantis, nec ulla in parte corpus martyris adustum est. Unde martyr in Dei laudes erupit: ac tandem prædicans imperatorem Maximianum eo anno moriturum, capite plexus in celum evolavit. Ita narrat oculatus testis

Hæc
martyris
consolatio.

Maximianus notarius in ejus Vita 8 mail. Sic et S. Polycarpus, discipulus S. Joannis, in igne mansit illæsus, flamma instar venti eum circumdante, teste Eusebio.

Quin et S. Franciscus, cum ad avertendam oculorum distillationem et cæcitatem, ei inurendum esset ferro candente cauterium, ad illudque caro ejus tenera exhorresceret: « Mi frater, ait, ignis, esto mihi hæc hora propitius. Precor magnum Dominum qui te creavit, ut tuum calorem mihi temperet, quo suaviter urentem valeam sustinere. » Mirum dictu! urente ferro, nec ignis ardorem, nec carnis dolorem sensit; quia enim caro ejus plene spiritui erat subdita, et spiritus Deo, eo ordinato, fiebat ut creatura suo creatori deserviens, ejus voluntati et imperio mirabiliter subjaceret. Quare Fratres carnicinam hæc aspere non valentes, et fugientes increpans, ait: « Pusillanimes et modice fidei, quare fogistis? nonne poterat ille temperare mihi fratris ignis ardorem, qui Babylonios pueros inter ipsas flammæ servavit illæsos? »

Mystice S. Gregorius, XXX *Moral.* XIII, docet abstinentes non tangi igne libidinis: « Cum, inquit, carnem restringimus, ipsis abstinentiæ nostræ icibus immundus spiritus verberamus: et cum hoc quod est intra nos subijcimus, extra positus adversarius pugnas damus. Hinc est quod cum rex Babylonis succendit fornacem jubet, naphthæ, stuppæ, picis et malleoli ministrari congeriem præcepit; sed tamen abstinentes pueros hoc igne minime consumit: quia antiquus hostis licet innumerus ciborum concupiscentiis nostris obtulisset opponat, quibus libidinis ignis crescat, bonis tamen mentibus superni spiritus gratia insibilat, ut a carnalis concupiscentiæ astibus illæsus perdurent, ut et si usque ad tentationem cordis flamma ardeat, usque ad consensum tamen tentatio non exurat. »

50. ET NON TERGIT EIS OMNINO IGNIS. — Recte si liqui corpora horum puerorum comparant cum « lamandra, quæ sua frigiditate et humiditate « ranas (nisi nimis sint, et nimis accensæ) restringit. Secundo, S. Basilius, hom. *De laude jejuniæ*, idem comparat amianto (de quo dixi *Isaia* XIV, 2), lapidi qui in igne ardet, sed ex eo integer et prior egreditur. Rursus integritatem eorum in igne tribuit (uti et Bernardus, *De Modo bene vivendi* cap. XXIV), virtuti jejuniæ, quod coherunt tres pueri, ut patet cap. I, 16. Damascenus etiam, lib. IV, XXV, eandem adscribit eorumdem puritati et virginitati: et recte. Ita enim virginum multarum corpora ab igne et a corruptione diu manserunt illæsa. Majus enim miraculum est animare in tentatione libidinis, quam corpus in igne manere illæsum. Hinc demones S. Dominico non fundatori, sed alteri ex ejus Ordine, cum gravem mulierculæ cujusdam tentationem superasset, acclamarunt: « Vicisti, vicisti; quia in igne fuisti, et non ardisti. »

Vidi ego Tridenti corpus S. Simonis pueri innocentis et martyris a Judæis in paraseve occisus; et Bononiæ corpus S. Catharinæ virginis ante 190 annos defunctæ integrum prorsus et illæsum. Memorabilia vero fuit exemplum S. Cuneugundis, quæ cum Henrico II Imperatore in continentia vixit; cumque quadam vice maritus eam suspectam haberet, quasi famulo cuidam esset familiarior, illa ut virginitatem suam probaret, nudis plantis super candens ferrum ambulavit illæsa; quare moriens maritus, vocatis parentibus ejus: « Accipite, inquit, vestram filiam; eam accepi virginem, virginem vobis reddo. Cuneugundis deinde purpuram cum cilicio commutavit, habitumque Religionis in monasterio Confugiensi e se extracto induit, ubi mira humilitatis, pietatis et virtutis dedit documenta; ac rursus ignem noctu paleas corripientem, signo crucis facto, exstinxit. Demum quinquedam annis religio in monasterio transactis, cilicio in quo vixerat immortalis est, ac miraculis clara ad virginum sponsum Christum Dominum evolavit in celum. Ita habet Vita ejus, quam ex vetusto et fideli auctore edidit noster Grelærus.

Pari modo Theognia, quæ secreto cum marito Anastasio per 40 annos in continentia vixerat, prodita est a S. Basilio, qui jussit in sinum ejus carbones ardentes effundi, quos ipsa illæsa gustavit. Ita Amphilocheus in *Vita S. Basilii*, quæ tamen Vita mihi æque ac Baronio, et aliis viris doctis suspecta est.

Mirabile vero est quod refert Cassianus, *Colat.* XV, cap. X, de abbate Paphnutio, qui, cum casu flamma ejus manum corripens combussisset, indoluit quod flamma ei non parceret nec cederet, qui demones cedebant, quos ille ab obsessis expellebat; quare angelus, ei apprensus, dixit: « Cur, Paphnuti, tristis es, quod necdum peccatus tibi sit ignis iste terrenus, cum adhuc resideat in membris tuis carnalium motuum necdum ad purum excocta commotio? ejus radices donec in tuis vivunt medullis, ignem istum materialem nequaquam tibi pacificum esse permitent. Vade, apprehende virginem pulcherrimam, et si illam tenens, tranquillitatem tui cordis immobilem, æstusque carnales pacificos in te senseris perdurasse, hujus quoque visibilis flammæ mitis atque innoxius, in modum illorum trium in Babyloniam puorum, te alambet attentus. »

Anno Domini 530, Toleti, sub Amalarico rege, Concilium est celebratum, cui præfuit Montanus: qui, ut loquitur D. Isidorus, post Celsum fuit Toletanæ sedis metropolitanus Episcopus vita et eruditione clarus. Is antiquissima fidelique relatione narrat ad propulsumdam conjugalem conversationis infamiam, candentes prunas tandem tenuisse veste, dum Sacrum perageret: eoque peracto, nec pruna ignem, nec vestis inventa est amississe decorem. Ita Joannes Vazquez in *Chron. Hispan.* ad annum 330.

Consimile huic scribit Leontius in *Vita S. Joannis Eleemosynarii*, non longe a calce ejus *Vite*: Porphyria, inquit, prius fornicaria, cum ab Abbate conversa, et quasi in quodam salutis asylo cohabitaret, incidit in suspicionem temerariae plebi, quasi ab Abbate filium genuisset; quom nec ipsa generat, sed abjectum collegerat. Coram igitur centum, et eo amplius testibus Abbas in sue ac mulieris castitatis testimonium adferri prunas jussit: evoluit autem eas in proprium vestimentum, quod nulla prorsus parte ambustum est, omnibus id admirantibus.

Insigne aliud narrat Gregorius Turonensis, *De Gloria Confessorum*, cap. LXXVI: «Simplicius, ait, perpetuam cum uxore castitatem servaverat; electus autem in Episcopum, domi virginem adhuc uxorem fovebat, uti sororem. Die igitur Natalis Domini, commotis civibus adversus virginem per inanem suspicionem, sic ad illum locuti sunt: Incredibile est mulierem viro junctam polui non posse, sed nec vir poterit artubus mulieris junctus a coitu abstinere. His commota virgo sanctissima ad Pontificem similibus castitate pollentem, aculeumque tunc, ut fieri solet pro rigore hiemis, carbonibus plenam penes se habens, accita famula expansoque pallio, prunas ardentis suscipit, et fere horæ unius spatio tenens, sacerdoti postea sic ait: Accipe et tu mihiorem solito ignem, nequaquam tuis velaminibus nocturnum: suscipiente vero Pontifice, nihil offensum est velamen ejus ab igne. Creditum tunc incredula gens, atque supra mille sacro baptismate sunt initiati.

Notat Pererius in his tribus pueris octo miracula: primum, quod ignis eis luxerit, sed eos non usserit: e contrario ignis inferni maxime urit damnatos, minime tamen eis luere, inquit S. Basilius in *Psalm. XXVII*, et S. Gregorius, lib. IX *Moral.* cap. XLIX. Secundum, quod ignis hic parens pueris, quos intra se habebat, eruperit et invaserit Chaldaeos extra et remote consistentes, eosque concremavit. Tertium, quod ignis hic vincula juvenum dissolvit, inquit S. Hieronymus, et tamen corpora et vestes eorum non attigit. Quartum, quod igne potenter non tantum respirare, sed et libere loqui et Dei laudes decantare. Quintum, quod angulus vultu radiantissimo flammam ab eis depulit, et cum eis in fornace ambulavit. Sextum, quod tres pueri ibidem afflati Spiritu Sancto divinum hymnum (qui est Scriptura Canonica) composuerunt, et uno ore concinuerunt. Septimum, fuit ventus roridus, qui ignis vim restinxit et pueros refrigeravit, ac mire recreavit. Octavum, quod rex vidit angelum in fornace cum pueris ambulantes, quom alii videre non poterunt. Itaque in his pueris impletum est illud *Isaia* cap. XLIII, vers. 2: «Cum transieris per aquas, tecum ero, etc.; cum ambulaveris in igne, non combureris, et flamma non ardebit in te.» Audi S. Chrysostomum, homil. 4 ad *Populum*: «Ignis

muris illis factus est, et vestis flamma, et fons fornax, et ligatus capiens solutos reddidit. Mortalia excepit corpora, et tanquam immortaliibus abstulit; non agnovit naturam, sed pietati reverentiam exhibuit; vixit pedes tyrannum, et ignis vim pedes vinxerunt. O rem mirabilem! victos solvit flamma, et ipsa a vinculis vincata est, etc., ut et barbari crudelitatem discas, et elementi obedientiam.» Subdit deinde diabolum non ferro, nec gladio, sed igni eos tradi curasse, ut plane consumerentur et in cinerem verterentur; sed Deum id in gloriam vertisse, ac fecisse ut de Babyloniorum deo, puta igne, quasi ejus victores triumpharent. Hæc et plura S. Chrysostomus.

Simile miraculum de monacho quodam, Benedicto nomine, quem Gothi tempore Totila cum cella comburere voluerant, sed non potuerunt, narrat S. Gregorius, III *Dialog.* cap. XXVI.

Tropologicæ, fornax successa a Chaldaeis significat libidinum incentiva, quæ demones in homine excitant, ut animam urant et perdant, inquit Cassianus, lib. VI *Instit.* cap. XVII, et Origenes, in cap. VII *Leviticæ*, et Hesy chius, lib. VI in *Leviticum*; sed casti ea superant ope angelorum. Hinc secundo, discas quam castitatis amator et tutores sint angeli, utpote qui cum tribus pueris castis in cananum descenderunt, eosque ab igne tutati sunt.

Ita S. Thomas Aquinas ob castitatem angelis charus existit, ab eisque cingulo castitatis succinctus est: ac deinceps omni libidinis sensu caruit. Ita habet ejus *Vita*.

Fertur Ammon vir pius, qui propter castitatem a conjuge sponte sejunctus, ac deinde monasticam vitam ejus consensu amplectus erat, nunquam sese vidisse nudum, eo quod monacho vel sum ipsius corpus nudum videre inconveniens diceret; et, cum aliquando fluvius ipsi transeundus esset, ac vestem exuere detrectaret, et ad Deum orasset, ut ita sibi transire daretur, ne propositum infringeret, ab angelo fuit ad alteram fluvii ripam translatus. Ita Socrates, *Histor. Eccl.* lib. IV, cap. XXIII.

Refert Cassianus, Collat. I *De Sereno Abbate*: «Hic, inquit, pro interna cordis atque animæ castitate nocturnis diurnisque precibus, jejuniis quoque ac vigiliis infatigabiliter insistens, cunctos estus carnalis concupiscentie tandem per divinam gratiam in se extinxisse percepit. Deinde majori zelo castitatis successus, præfatus unus remediis a Deo petit, ut interioris hominis castitas in corpus redundaret. De dono. Postremo autem veniens ad eum angelus in visione nocturna, ejusque velut aperiens uterum, quendam ignitam carnis strumam de ejus visceribus evellens ac projiciens, suisque omnia, ut fuerant, locis intestina restituens: Ecce, inquit, incentiva carnis tue abscissa sunt, et obtinuisse te noveris hodierna die perpetuam corporis puritatem, juxta

Meela,
angeli
sunt
castitatis
amatores
et
tutor
Ergo.

votum quod poposeisti, et ne in ipso quidem naturali motu, qui etiam in parvulis atque lactentibus excitatur, ulterius pulsabatur.»

De S. Equitio Abbate narrat S. Gregorius: «Hunc, inquit, cum juventutis suæ tempore acri certamine carnis incentiva fatigaret, ipse suæ tentationis angustia ad orationis studium solertorem fecerunt. Cumque hæc in re ab omnipotenti Deo remedium continuis precibus quaereret, nocte quadam, assistente angelo, cunctari se vidit, ejusque visioni apparuit quod omnem motum ex genitalibus membris ejus abscinderet, ac si sexum non haberet in corpore. Qua virtute fretus, ex Dei omnipotentis auxilio, ut viris ante præerat, ita cepit postmodum etiam feminis præesse; nec tamen discipulos admonere cessabat, ne sibi ejus exemplo in hæc re facile crederent, et casui non tentarent donum quod non accepissent.» Simile de Elia trecentarum monialium Patre narrat Palladius, in *Histor. Lausiacæ*, cap. XXXV. Simile audi de Belgica.

Beata virgo Ermelinda ut sola Deo vacaret, relicta domo paterna, in villam concessit: ubi, cum ejus castitas ab hero pararentur insidie, ea nocte qua vadens ad ecclesiam ab eo rapienda erat, meruit angelicam vocem audire se monentem ex nomine: «Recede, inquit, virgo, recede, et virginitatem quam Deo consecrasti, involatam custodi.» Quæ valde perterrita, obediens jussioni iter cepit. Cumque Spiritu Sancto duceretur, angelus Domini ei secundo apparuit, et viam quam operaret ne desereret, imperavit. Venies, inquit angelus, «in villam quam Melchireem nuncupabis: ibi namque preparavit tibi Dominus locum ad perficiendum desiderii tui votum.» Pervenit igitur venerabilis virgo in locum quem prædixerat ei angelus: ibique parcomonia mira abstinentiæ diu vivens, gemina dilectionis implevit mandatum, inquit auctor *Vite* ejus apud Surium 29 octobris.

Illustrius est quod de S. Theophila refert S. Basilius, lib. *De Virg.*, et Baronius anno Christi 301. Quod recensui I *Cor.* VII, 33, in fine.

31 et 52. Tunc III TRES QUASI EX UNO ORE LAUDABANT, etc., DICENTES: BENEDICTUS ES, DOMINE, etc. — Hinc patet hymnum sequentem dictum et compositum fuisse a tribus pueris in fornace ex afflatu Spiritus Sancti: unde et ab Ecclesia vocatur hymnus trium puerorum. Quod ergo scribit hic Polychronius: «Sciendum est hunc hymnum non haberi in Hebraicis aut Syriacis libris: fertur autem ex his, quæ dicta sunt, a quibusdam postea compositum esse;» prius verum est, posterius falsum (1).

(1) Paulum differimus partes deuterocanonice Danielis libri, inter quas hymnum trium puerorum, ut vere canonice vindicare, et cum præterea rationalista, ut Bertholius, opponant incredibile esse, tum tres istos juvenes in fornace nostro lusisse, atque omnes creaturas ad laudes Dei invitasse; tum Nabuchodonosorem in hanc

Moraliter, vide hic quam verum sit illud *Psalm. CXVI*, 15: «Vox exultationum et salutis in tabernaculis iustorum.» Et illud *Psalm. CXVI*, 11: «Lux orta est justo, et rectis corde lætitia.» Nam, ut ait S. Bonaventura, in *Specul. discipl.* part. I, cap. III: «Maximum inhabitantis gratia signum est spiritualis lætitiæ: fructus enim Spiritus est gaudium,» ait Apostolus *Galat. V*, 22. Quocirca merito S. Bernardus, serm. 14 in *Canticæ*: «Opus meum, inquit, vix unius est horæ, et si plus, præ amore non sentio. Letamini ergo in Domino, et exsultate, justi, et gloriamini, omnes recti corde.» Dominus enim protector vester est, et ex omnibus tribulationibus liberabit vos, uti tres pueri ab igne liberavit.

52. BENEDICTUS ES, DOMINE, etc., — q. d. ut clare veritatem Vatablus: *Prædicandus es, Domine Deus patrum nostrorum, celebrandus et laudandus in perpetuum; prædicandum item nomen tuum gloriosum illud et sanctum, perquam laudabile, et in ævum supra modum extolendum.*

53. SUPERLAUDABILIS ET SUPERGLORIOSUS IN SECULA. — Vatablus: *Sempiternis sæculis percelebrandus, et perquam gloriosus.* Unde verè præcedent: «Superlaudabilis et superexaltatus in sæcula,» aliqui addunt *ὑπερβόηος*, id est *supergloriosus*, qui scilicet omnem laudem et gloriam, ac glorificationem omnium hominum, angelorum, et creaturarum superas, et in immensum transcendens.

38. SEDES SUPER CHERUBIM, — sedes tum super angelos Cherubinos, qui sunt in celo; tum super effigies Cherubim, quæ sunt super arcam et propitiatorium. Vide clare *Exod. XXV*, 23, eo enim alludit. Nam area ante excidium urbis, a Jeremia ex urbe et templo fuiteducta, atque loco inognito recondita, ut patet II *Mach. II*, 4. Unde adhuc tempore captivitatis Deus dicebatur sedere super Cherubim.

57. BENEDICITE, OMNIA OPERA DOMINI, DOMINO. — Tres pueri ob tam illustrem et miraculosam Dei in se beneficentiam, ut intimum cordis sui et jubilationis sensum, atque immensum affectum gratitudinis, congratulationis, reverentiæ et laudis divinæ, quo æstuant, testentur et ostendant, invitati hic omnes creaturas, etiam inanimas, ad Deum laudandum; præsertim quia ipse hujus miraculi et beneficentiæ, quia Dei potentia et providentia illa celebrabatur, fuerunt testes, autem cooperatrices, uti angeli, ventus, ignis, etc.

Nota: Inanimas creaturæ benedicunt Deum laudem verè 96 arripisse: «Benedictus Deus eorum,» etc., quod conciliari non poterat cum sua religione et honore quem nihilominus deferre debebat; respondemus, primo non tres istos pueros scripsisse hunc hymnum in fornace ardente, sed Daniele post suam liberationem; secundo, quid mirum si Nabuchodonosor præ tanti prodigii admiratione, verba cuius adamussum tenorem non perpendit, protulisse dicatur, cum postea de facto decretum eorum, ipsiusque veri Dei causa ediderit, et illos in provincia Babylonis promoveret?

Invidiam timuit natura, paravique putavit
 Arctois Alpes opposuisse minis.
 Sic vallavit molis vitalia membra,
 Nec semel inclinat quae protius tulit :
 Jam tum multiplici meruit munitione cingi,
 Sollicitoque habuit Roma futura deos.

87. BENEDICITE, SANCTI ET HUMILES CORDE, DOMINE. — Humilitas cum sanctitate jungitur, quia basis est sanctitatis, et quia vera humilitas non debet esse fucata in ostentatione exteriori, sed realis in animo : hinc additur *in corde*. « Simulata enim humilitas est duplex superbia, » quia nonnulli opinionem sanctitatis apud homines aucupantur, sed hæc diuturna esse nequit : mox enim se prodit latens superbia. His applicari posset dicique illud *Nahum* cap. iii, 14 : « Intra in lutum, et calca, subigens tene laterem, » nimirum intra in temetipsum, et sentiens te esse abjectum lutum, conculca illud, et animi amplectere humilitatem.

Nota : Preæ aliis virtutibus humilitas, et humilitas, laudat Deum ; quia cognoscit eum nihilum, et quidquid boni habet, id se habere a Deo. Hinc ait Sapiens, *Ecclesiasticus* cap. iii, 21 : « Magna potentia Dei solius, et ab humilibus honoratur. Nihil est, inquit S. Hieronymus *ad Celasium*, quod nos ita hominibus et Deo gratos faciat, quam si vite merito magi, humilitate tamen infirmi simus. » Ita S. Franciscus notes integras non aliud orabat, quam : « Quis tu, Domine ? quis ego ? » Audi et S. Augustinum in *Senten.* sent. 83 : « Vera, inquit, fidelium humilitas est, in nullo superbiere, in nullo murmurare, nec ingratos esse, nec querulum ; sed in omnibus Dei iudiciis Deo gratias agere, Deumque laudare, cujus omnia opera aut justa sunt, aut benigna. »

88. ERUIT NOS DE INFERNIS, — fecit ne moremur, tremus ad limbum patrum.

ET SALVOS FECIT DE MANU (id est potestate et imperio certe) MORTIS.

90. OMNES RELIGIOSI, — omnes Dei cultores : hi enim sunt *αὐθιμὰν τῶν Κύριον*.

92. ET SPECIES QUARTI SIMILIS FILIO DEI, — id est similis Christo, de quo a Daniele rex aliquid inaudisse poterat, inquit Rupertus et Tertullianus, lib. IV *Contra Marcionem*, cap. x, et S. Augustinus in concione *ad Catechum*. Imo multi veteres, ut Tertullianus, Justinus, Hilarius et alii, putant hunc quartum vere non angelum, sed Christum fuisse, qui jam tum ante sumptam humanam naturam, ejus similitudinem induerat, et se quodammodo ad futurum redemptoris officium exercebat. Putant enim ipsi, apparitiones, quæ in veteri Testamento factæ dicuntur per angelos, factas esse per ipsummet Filium Dei, qui est magni consilii Angelus. De qua re dixi in *Genes.* cap. xvii. Atque ex horum sententia petita videtur Antiphona, quam hodie hymno tuorum purorum in Officio Eclesiastico, ad Laudes præmittimus tempore paschali : « Surrexit Christus de sepulcro, qui tres

pueros liberavit de camino ignis ardentis, Alleluia. »

Secundo, Dionysius Carthusianus, « similis Filio Dei, » id est similis Apollini, inquit, Herculi, aut cui similit ex Jove, aliove deo genitus : tales enim fixerunt et coluerunt Gentiles. Unde Symmachus vertit : *Quartus similis filiorum deorum*, et Syrus : *Aspectus quartus similatur filio deorum*.

Tertio, « similis Filio Dei, » id est similis angelo, ut vertit Septuaginta, teste S. Hieronymo. Erat enim revera angelus, ut patet vers. 49, habebatque vultum angelicum : nec dubium est regem de angelis inaudisse. Sic *Job xxxvii*, 7, dicitur : « Ubi eras cum me laudarent astra matutina, et jubilarent omnes filii Dei, » id est omnes angeli ? Ita Vatablus, imo S. Hieronymus, qui et addit : « Hæc juxta historicam. Caterum in typo præfiguratum esse angelus, sive Filius Dei, Dominum nostrum Jesum Christum, qui ad fornacem descendit inferni : in quo clause, et peccatorum, et justorum anime tenebantur, ut absque exustione et noxa sui, eos qui tenebantur inclusi, mortis vinculis liberaret. » Et sic exponi potest Antiphona paulo ante citata, quod Christus, id est angelus, typum purorum Christi, et missus a Filio Dei, liberavit tres pueros de camino ignis. Favet Arabicus uterque, Antheochenus scilicet et Alexandrinus : *Aspectus (visio, species) quartus similis est Filio Dei caelestis*.

Quarto, Pererius : « Similis Filio Dei, » id est et in illis viro illustri, eximio et Augusto supra omnes homines. Sic enim vocatur montes et cædi Dei, id est illustres, eximii ; et sic vocantur filii Dei, *Genes.* vi, 2.

Ex hisce sensibus tertius maxime genuinus videtur : nam quem rex hic Filium Dei vocat, eundem ipse, vers. 95, vocat angelum. Porro misit Deus angelum, qui appareret regi, ne rex putaret pueros in igne servari illasos per maleficium. Quocirca rex hic tria miratur : *primo*, quod quatuor sint ; *secundo*, quod solati ; *tertio*, quod in igne illasi.

Exclamat merito hic S. Chrysostomus, homil. *De tribus pueris* : « O quibus, inquit, triumphis te, incorrupta fides, extendis ! Adest tibi aucta majestas, ut innocentia liberetur : patitur se Deus cum pueris in supplicio numerari, et potest dominium videre sacrilegus (Nabuchodonosor), sed non permittitur nosse, ut crescat gloria puerorum. »

Disce hic quam angeli Sanctis in tormentis orantibus adsint, eosque tueantur et corroborent. Ita S. Theodoro martyri assistit angelus, eumque robori et sanitati restituit. Audi de eorum et mira ex auctore Vita, que graviter scripta existat apud Surium 7 februarii. Cum S. Theodorus dux exercitus in nomine Trinitatis draconem infensissimum interfecisset, et imperatoris Licinii deos ex auro et argento conflatos confregisset, atque pauperibus distribuisset (qua ratione plurimi Christo nomine dabant) Imperator eum acerissimè om-

nibus inimicorum phalangibus ridendum exposuit. Deus autem Theodorus dixit ei : « Fremis, o Imperator ! sed ego rugio : Tu stertis, at ego exilio : Tu cum Deo pugnas, at ego de Deo dispero : Tu blasphemias, ego vero Deum hymnis laudo : Tu colis deos mortuos, ego vero Deum vivum : Tu Seraphin, ego vero eum qui est super Seraphin : Tu Apollinem, ego vero Deum semper viventem : Tu es carbo Thracicus, ego vero princeps Romanus : Tu Licinius ventilator, ego vero Theodorus donum Dei. Quamobrem ne egro feras, o Imperator ! neque calcitres : hæc enim laiciens, tuos ostendis cruciatus : asini enim et muli tenes figuram. » Tunc multa ira plenus Licinius jussit bonum nervis eum cædi, et plusquam mille plagas ei inferri. Deinde ferreis unguibus lacerari ejus carnes, et lampadibus ignis ustulari ejus ulcera, et acutis testis radi concretum sanguinem. Post hæc martyrem ligno affixerunt per manus et pedes. Arbitratus autem impius Licinius cum esse mortuum, reliquit in ligno pendentem. Circa primam vero vigiliam noctis adstant angelus Domini solvit eum, et reddidit eum sanum corpore, sicut prius, eumque salutavit, et dixit : « Gaudeas et corroboreris in sapientia et gratia Domini nostri Jesu Christi. Eccc enim tecum est Dominus Deus : et cum dixisti : Recessisti a me ? Consumma ergo cursum tue decertationis, et venies ad Dominum nostrum Jesum Christum, accipiens coronam immortalitatis. » Hæc cum martyri dixisset angelus, ab eo recessit. Sanctus autem martyr Domino suo agebat gratias, et cepit psallere : « Exaltabo te, Deus meus, rex meus, et benedicam nomen tuum in sæculum et in sæculum sæculi. » Audi et alterum non minus memorabile.

Cum B. Constantium Perusinae civitatis Episcopum Danabi in tormentis, a quibusdam Marci imperatoris militibus et infidelis vires jam deficerent, ad Deum, toto corde conversus : « Suscipe jam, orabat, spiritum meum, Domine, requiescat in te, qui pro te, te ipso jurante, omni tempore laboravit. » Vix dum pius hæc voces emiserat, cum ecce presulo est et angelus Domini, afflictum his verbis confortans : « Noli timere, Constanti, ego sum angelus Dei : misit me Christus, ut plagis curationem adhibeam, ac deinceps tibi adsim in omnibus viis tuis ; » et illico omnis plaga curata est. Tunc ille angelico solatio recreatus : « Gratias tibi ago, ait, Domine Jesu Christe, qui per angelum tuum me in angustiis positum confortasti, et curasti vulnera mea ; nunc vere scio te quidem nunquam deserere sperantes in te. » Ita habetur in Vita ejus apud Surium 29 januarii, Audi et tertium in virgine Italia admirabilis.

S. Christina, in Deum credens, deos aureos Urbani patris sui præfecti contrivit, et pauperibus distribuit. Ob hoc, jubente patre, alapis afflicta, verberibus dilaniata, ferro onusta, in carcerem conjecta est. Post hoc cum diutissime et crudelissime dilaniaretur, decidua carnum frustra patri

in faciem projecti. Cumque alligata rota, igni supposito, et fuso desuper oleo foretoret, erumpens flamma mille gentes interfecit. Iterum carceri tradita, angelo visitante, sanata est et recepta. Deinde cum magno saxi pondere in lacum Volsernam jactata, angelico presidio liberata est. Ita Ado Treviensis in Martyrologio 9 Calend. augusti. Lacus et locus hoc martyrio celebris, non longe a Roma visitur in via Senensi, mitique illac, dum in Urbem contendere, transeunt ostentus est.

94. ET SARABALLA FORUM NON FESSIT IMMUTATA. — « Saraballa » (male aliqui legunt *sarabara*) vox est Chaldaica, significans femoralis. Syrus et Arabici retinent vocem *saraballa*, eamque dicunt denotare caligas superiores ex tela vel bysso, laxas et longas, scilicet porrectas ad talos, et crebro esse diversorum colorum. Sic et Hieronymus : « Saraballa, inquit, significat tum crura sive femora, tum eorum tegumenta : unde Noster braccas vertit, vers. 21. Hinc Hispani vocant *saraguellas*.

Quare minus verisimile est quod Rabbi nonnulli, et eos secuti recentiores, censent saraballa fuisse vestem extimam, puta chlamydem aut pallium. Nam præter jam dicta, Symmachus, teste S. Hieronymo, vertit, *σάραββα*, que Hesycheus et Suidas in *Lexico*, Eustathius in *II IIud.*, S. Hieronymus *ad Babyloni*, interpretantur familiaria, seu braccas, id est crurum et femorum operimenta : quibus vesitam fuisse Cyrum, aliosque reges et principes Persarum (æque ac Babyloniorum) docet Xenophon lib. VIII *Pædæ* Cyri. Rursus Hesycheus interpretatur crurum et femorum tegumenta, æque a Parthis *Sarabara* (sic enim legendum videtur) vocari tradit. Et Suidas : « Sarabara (sic enim lego) vestis est Persica, aliqui vocant braccas ; » unde et « Persicum braccam » vocat Ovidius, lib. V *Tristitia*, elegia xi. Insuper Persas omnes braccatos fuisse et crura feminalibus texisse docent Xenophon, lib. I, Strabo, lib. XV, Polux, lib. VII, Onomastes, cap. xii, Herodotus, lib. V, et Dio Chrysostomus, *orat.* 72. Hinc et « Mollos braccatos » vocat Persicus, *satyra* 3. Alexandrum quoque feminalibus usum tradit Ptolechus in ejus Vita. Denique Semirandem et mulieres Babylonias crura velamentis texisse docent Curtius, lib. IV, et Isidorus, lib. XIX *Origin.* Multo magis ergo isdem nisi sunt viri Babyloni quibus præerant hi tres Daniels socii, ideoque eorum habitu, puta feminalibus, inducantur. Licet ergo regis forer urget, et statim in fornacem projiceretur, tamen vestis extima, puta chlamys (si tamen ea induti erant) in momento eis auferri poterat : aliqui enim commode fimbrias constringunt, et in fornacem conjici non possunt ; tenique pagnum expressæ saraballa vertit femoralis.

ET OMNIBUS IGNIS NON TRANSISET PER EOS, — *gr. b.* Ignis non perstrinxisset, nec ustulasset extima eorum. Nota : *Primo* et *genuine*, « color » similitur hic metaphorice pro *color* incendii, *gr. i.* Good

nec ab igne vel leviter essent afflati, nec pili cutis aut vestium essent ambusti et rasi. Sicut enim res odorata remote efflat odorem, ita ignis in corpora remota suam vim exerit eaque afflat, quasi odoraretur sibi esse aliquod obiectum combustibile, sibi debitu. Codex vero Vaticanus Basilii Porphyrogeniti imperatoris, quem initio libri citavi, eos reipsa tandem martyrium subisse affirmat. Verum nil tale habent Epiphanius, Dorotheus et alii, nec Martyrologium Romanum, in quo hi tres quasi Sancti consignantur, nulla martyrii mentione 16 decembris; sic enim habet: «Trium puero- rum, Ananie, Azarie et Misaelis, quorum cor- pora apud Babylonem sub quadam specu con- dita sunt:» postea translata Romam in templo S. Adriani in foro boario sepulta, ut habet ibi- dem marmorea inscriptio, religiose coluntur.» Danique quod ad eorum martyrium et posteritatem attinet, sunt hic Romæ Judei et Rabini, qui se ab hisce tribus pueris prognatos esse jactant, ad eosque suam genealogiam continuam et longa avorum serie deducunt; ideoque ab eis nomen Ananie, etc., et cognomen *sforino* (ab eorum furno et fornace, in quam conjecti sunt), assumunt. Ita ipsi, fidelium, felicium et nobilium patrum infideles, infelices et ignobiles filii. Adde fabu- losi; hi enim tres pueri fuerunt virgines, ideoque ab igne illæsi, uti superius ex Damasceno docui. Dices: Tum fuerunt virgines; at postea duxerunt uxores, et procrearunt liberos. Respondeo hoc gratis dici, et esse improbabile. Quis enim credat eos suam virginitatem tam nobili martyrio et mi- raculo decoratam conjugio corrupisse, ac tan- tam maculam dedisse in gloriam suam? Gran- devi jam tum erant, et qui usque ad eam ætatem uxore abstinerant, in ætate senescente, post tanta castitatis trophæa, eam servare nequiverunt vel notaerunt?

Porro post hæc verba: «Et odor ignis non transisset per eos,» in multis Septuaginta codicibus additur: *Et adoravit coram eis rex Dominum*: quod tamen Latini codices non legunt, nec a S. Hieronymo, nec a Theodoro agnoscitur.

38. VERBUM REGIS MUTAVERTUNT. — Id est contra regis imperium egerunt. Ita Vatablus Chaldaice est *כַּוְוַּ שְׂמַרְתָּ*, quod secundo verti potest, *secun- daverunt*, secundo loco habuerunt, id est postposue- runt verbum regis legi Dei, scientes oportere Deo magis obedire, quam hominibus. Hinc patet hos tres pueros esse martyres, imo martyrum quasi primitias, qui cæcis præluserunt, et fortitudinis exemplar dederunt posteris omnibus, presertim christianis: quia ipsi ante Christum, sine exem- plo, primi in lege veteri, pro unius Dei cultu libentissime et constantissime ignes tyranni subie- runt, seque in certissimam mortem dederunt, eamque violentissimam reipsa omnino obissent: idque naturaliter et necessario, nisi a Deo contra nature cursum miraculose fuissent conservati et erepti. Simili de causa Daniel missus in lacum leonum, hæc inde a Deo sit ereptus, censendus est martyr. Nec enim convenit ut miracula virtuti sint damno, ejusque meritum et premium mi- nuant, cum ad eam illustrandam adhibeantur, «Hæc enim meritum confessionis (martyrii) non minuunt, sed magna divina protectionis or-»

tendunt,» inquit S. Cyprianus, epist. 58, quæ est ad Lucium Papam, S. Chrysostomus, hom. *Quod nemo læditur nisi a seipso*; et favet S. Hieronymus in cap. xx *Matth.*, et alii; ac disertè S. Athanasius, serm. 3 *Contra Arian.*, hos tres pueros vocat mar- tyres: Codex vero Vaticanus Basilii Porphyro- geniti imperatoris, quem initio libri citavi, eos reipsa tandem martyrium subisse affirmat. Verum nil tale habent Epiphanius, Dorotheus et alii, nec Martyrologium Romanum, in quo hi tres quasi Sancti consignantur, nulla martyrii men- tione 16 decembris; sic enim habet: «Trium puero- rum, Ananie, Azarie et Misaelis, quorum cor- pora apud Babylonem sub quadam specu con- dita sunt:» postea translata Romam in templo S. Adriani in foro boario sepulta, ut habet ibi- dem marmorea inscriptio, religiose coluntur.» Danique quod ad eorum martyrium et posteritatem attinet, sunt hic Romæ Judei et Rabini, qui se ab hisce tribus pueris prognatos esse jactant, ad eosque suam genealogiam continuam et longa avorum serie deducunt; ideoque ab eis nomen Ananie, etc., et cognomen *sforino* (ab eorum furno et fornace, in quam conjecti sunt), assumunt. Ita ipsi, fidelium, felicium et nobilium patrum infideles, infelices et ignobiles filii. Adde fabu- losi; hi enim tres pueri fuerunt virgines, ideoque ab igne illæsi, uti superius ex Damasceno docui. Dices: Tum fuerunt virgines; at postea duxerunt uxores, et procrearunt liberos. Respondeo hoc gratis dici, et esse improbabile. Quis enim credat eos suam virginitatem tam nobili martyrio et mi- raculo decoratam conjugio corrupisse, ac tan- tam maculam dedisse in gloriam suam? Gran- devi jam tum erant, et qui usque ad eam ætatem uxore abstinerant, in ætate senescente, post tanta castitatis trophæa, eam servare nequiverunt vel notaerunt?

39. OMNES DEUM. — *omnes deum*: Hebræis enim non *omnis* idem est quod *nullus*.

96. LOCUTA FUERIT BLASPHEMIAM. — Rex hoc prodigio non videtur plane fuisse conversus: nam non vetat coli idola, nec præcipit coli unum Deum Hebræorum, sed tantum vetat ne quis eum blasphemet.

97. PROMOVIT SIDRACH, etc., — *g. d.* Rex non tantum tres pueros restitit in pristinam dignita- tem, et in suas prefecturas; sed insuper status et prefecturas eorum adauxit. Ita S. Hieronymus; editio Septuaginta Romana addit: *Et amplificavit eos, et dignos habuit ipsos, qui præessent omnibus Judæis, qui erant in regno suo.*

Vide hic quid faciant constantia, virtus et sanc- tum paucorum exemplum: hoc enim tres pueri hi monarcham Babyloniorum ferocissimum et potentissimum converterunt, ut Deum verum toto regno suo deprecarent, sicut sequens ejus doce- bit edictum.

Ita S. Pachomius cum adhuc gentilis militaret in exercitu Constantini, videns Thebis charita-

tem christianorum erga milites afflictos, quibus omnia necessaria liberaliter suppeditabant, hoc exemplo ad Christum conversus, tantus evasit quantus in Iherosolim celebratur. Ita Baronius, anno Christi 316.

Venerabilis Boda, lib. *I Hist. Angl.* cap. vii, re- fert S. Albanum a paganismo per clericum ejus- dem, quem hospitio receperat, piam et sanctam vitam ad Christum fuisse conversum, ac tandem martyrem evasisse.

S. Afra, ut habet ejus Vita apud Surium, 3 au- gusti, a meretricia vita cum tribus suis puellis ad Christum est conversa exemplo pietatis, gravitatis et castitatis S. Nereissi Episcopi, quem, serviente persecutione, receperat hospitio.

Rufinus, lib. *XI Histor.* cap. ix, de S. Gregorio Nazianzeno ita scribit: Nazianzi in locum patris Episcopus subrogatus, hæreticorum turbinem fideliter tulit. Rediit vero pace, Constantinopolim ad ecclesiam decedens venire rogatus, non ab- nuvit. Ubi hævi tempore tantum ad emendandum populum vetustis hereticorum infectum venenis profecit, ut tunc primum christiani sibi fieri vi-

derentur, et novellam lucem aspicerent, cum reli- gionis doctor multa quidem verbis, plura tamen doceret exemplis: nec viderent ab e discipulis aliquid imperari, quod non prius ipse fecisset.

98. NABUCHODONOSOR REX. — Est hic nova novæ rei narratio: est enim hic titulus epistolæ regis quæ sequitur cap. iv, quæ narrat rex suam super- biam, humiliationem, conversionem in bestiam, et reductionem in regnum. Unde ex hoc loco Theodoretus et Lyranus et alii inchoant caput quartum; eo enim hæc pertinent. Quocirca in nonnullis Græcis codicibus ante hæc verba inscri- bitur quasi titulus, *Ἐπιτομή*; id est *Visio quinta Dan- telis*.

100. REGNUM EJUS REGNUM SEMPERITURUM, ET POTESTAS EJUS IN GENERATIONE ET GENERATIONE. — Vox et idem est quod *idcirco*. Prius enim est ratio, et quasi causa posterioris: quia enim Dei regnum est æternum, idcirco potestas ejus se extendit ad omnia sæcula. Nam, ut ait Trismegistus in *Asclepio*, cap. xi: «Immobilis est æternitas, in quam omnium temporum agilitas remeant, uti ex eadem sumit exordium.»

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Hoc caput continet epistolam Nabuchodonosoris, qua ipse primo, narrat secundum eum somnium, de arbore magna ab angelo succisa. Secundo, vers. 16, quod Daniel illud interpretatus sit de Nabuchodonosore et regno expellendo, et in bestiam commutando. Tertio, vers. 30, se reipsa quasi bestiam regno expulsum, sed post septem annos sibi et regno restitutum, narrat. Unde, vers. ultimo, Deum agnoscit et glorificat.

1. Ego Nabuchodonosor quietus eram in domo mea, et florens in palatio meo: 2. som- nium vidi, quod perterruit me: et cogitationes meæ in strato meo, et visiones capitis mei conturbaverunt me. 3. Et per me propositum est decretum ut introducerentur in conspectu meo cuncti sapientes Babylonis, et ut solutionem somni indicarent mihi. 4. Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, et aruspices, et somnium narravi in conspectu eorum: et so- lutionem ejus non indicaverunt mihi: 5. donec collega ingressus est in conspectu meo Daniel, cui nomen Baltassar secundum nomen Dei mei, qui habet spiritum deorum sanctorum in semetipso: et somnium coram ipso locutus sum. 6. Baltassar princeps ariolorum, quoniam ego scio quod spiritum sanctorum deorum habes in te, et omne sacramentum non est impos- sibile tibi: visiones somniorum meorum, quas vidi, et solutionem earum narra. 7. Visio ca- pitis mei in cubili meo: Videbam, et ecce arbor in medio terræ, et altitudo ejus nimia. 8. Magna arbor, et fortis: et proceritas ejus contingens cælum: aspectus illius erat usque ad terminos universæ terræ. 9. Folia ejus pulcherrima, et fructus ejus nimius: et esca uni- versorum in ea, subter eam habitabant animalia, et bestia, et in ramis ejus conversabantur volucres cæli, et ex ea vesebatur omnis caro. 10. Videbam in visione capitis mei super stru- tum meum, et ecce vigil et sanctus de cælo descendit. 11. Clamavit fortis, et sic ait: Suc- cidite arborem, et præcidite ramos ejus: excutite folia ejus, et dispergite fructus ejus: fugiant bestia, quæ subter eam sunt, et volucres de ramis ejus. 12. Verumtamen germen radicum ejus in terra sinite, et alligetur vineculo ferreo et æreo in herbis, quæ foris sunt, ex- tore cæli tingatur, et cum feris pars ejus in herba terræ. 13. Cor ejus ab humano commu-